Tečaj XIV. **NOVICE** List 67.

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 20. augusta 1856.

Nove žalostinke čez stare napake.

„Sejte več detelje in trave in zboljšujte živinorejo!“ — tako opominjajo že 50 let učniki kmetijstva in skušeni gospodarji. Al ta opomin je pri manjših kmetovavcih še vse premalo opravil. Živina po deželi nam kaže, da vse premalo pridelujejo ljudje klaje; kjer pa živine manjka, manjka gnoja, in kjer gnoja ni, so polja slabe. Tedaj je klaja tisto koló, okoli kterega se večidel gospodarstvo mota.

Če želimo, da bi se zboljšalo kmetijstvo, naj nam bo perva skerb za več klaje ali živinske piče. In skor povsod je mogoče to doseči, ker še se ne manjka zemlje, ki se dá v travnike (senožeti) pridelati, -- še je senožet dosti, ki se dajo zboljšati, — in mogoče je tudi tù in tam kako njivo odločiti za deteljo. Skušnje poslednjih let na več krajih so učile, da obširne ledíne, ki niso za nič druzega bile kakor da so se ovce ali goveda po njih klatile in na paši stradale, ali ki so zavolj močirnosti celi okolici zrak pridile, so se sčasoma premenile v rodovitne senožeti, ktere so v kratkem času obilno povernile vse stroške, ki so bili na nje obernjeni, in so bile gospodarjem lep kos gotovega premoženja. Ali bi ne môgli biti taki izgledi vsem gospodarjem spodbadek, vse kar je nerodovitnega sveta predelati v plodne travnike, — vjeti vsako vodíco in vsak studenček, ki je na travniku ali blizo njega, in vodo peljati tako, da z rodovitnim živežem napaja koristno travico.

Z deteljo gré pa na več krajih še slabeje kot s travniki. In vendar so deteljša močna podpora kmetijstva. Več detelje pridelovati naj bi se gospodarji prizadevali posebno v takih krajih, kjer ni mogoče travnikov napraviti. Po golih kamnitnih brežinah, kjer ne raste nič druzega, se dá s pridom še sejati turška detelja (Esparsette), ktera je kaj koristna klaja.

Detelja pa ni le samo zatega voljo dobra, da se prostori, ki niso za drugo rabo, dajo ž njo obsejati, temuč tudi to dobroto imajo deteljša, da zemljo zboljšajo. Koreninice deteljne sežejo globoko v spodnjo perst, jo zrahljajo in požlahnijo, in ker zgnijó, gnojijo potem tudi celo zemljišče. Kjer je gospodar v umen kolobar upeljal deteljo, ni nikoli prahe treba, — potem takem zamoremo reči, da detelja tudi več polja napravi, ker ga nikoli nič neobdelanega ne leží.

Slušajmo, kako je imenitni mož Šimen Fürst, kterega beseda je veljavna, že pred več leti v svojih bukvah „kmetijsko zerkalo“ klajo in živinorejo priporočal, rekši: „Večkrat sem že z Vami govoril od ljube živinice, in vém, da Vam samim je všeč lep hlev z lepim blagom; pa vediti morate, da s slabo in medlo živino in z malo repi gospodar ne more deleč priti. Saj vam je mogoče pomnožiti število goveje živine. Kdor ne mora imeti kónj, naj jih nikar nima, ali saj ne več kakor jih prav potrebno potrebuje. Poglejte okoli sebe! Senožet imate, ktere se dajo zboljšati na čveterni boljši pridelk, in iz kislega sená zamorete napraviti sladko žlahno mervo. Saj Vam ni treba nič druzega storiti, kakor le to na bolje oberniti kar že imate. Oni potok, ki celo uro deleč teče, pa za nič druzega ni, kakor da en mlin goni in Vaše travnike zamaka, koliko dobička bi Vam mogel vsako leto naklanjati, ako bi mu njegovo strugo uravnali, bi vrezali grabnov po senožetih in močirni svet v suhega predelali, zraven pa še vodo tako napeljali, da bi Vam prav in ob pravem času močil zemljo. Preden bi dvé leti pretekle, bi imeli senožeti, da bi se Vam serce smejali kadar bi pogledali gosto in lepo travo. Kjer se dovelj živinske klaje prideluje, se očitno kmetijstvo povzdiguje, zakaj kdor ima klaje dovelj, zamore tudi živive imeti dostojno množico in vsega druzega dosti, kar se dobiva od nje“.

„Pa tudi polje se boljša, ako se pridno seje trava ali detelja, zakaj dobro in gosto zarašena in razrašena detelja ali trava izpod neba in iz zemlje poteguje živeža dovelj, dela senco zemljišu, ga rahljá in plevéla čisti, zraven pa mu deteljne in travine koreninice pušajo gnoj. Pašnik, na kterem živina ni nič živeža dobila, zamorete potem v prid oberniti, in ker Vam potem klaje ne bo manjkalo ne pozimi ne poleti, bote lahko živino tudi poleti v hlevu imeli, in se z lastnimi očmí lahko prepričali, da je prav, ako se živina obderžuje v hlevu. Se vé, da hlevi morajo biti snažni in zračni, v takih hlevih pa bo živina zdrava, in dosti je, ako jo le včasih spušate pod milo nebo, da se enmalo zrita. Verjemite mi, da gospodar zamore le s tem, da svojo živino v hlevu redí, v veliko bolji stan priti; tam pa, kjer je živinoreja na visoki stopnji, tam tudi se plačuje poljodelstvo nar bolje“.

Tako govorí modri Šimen Fürst. Naj reče kdo: ali napačno govorí? (Dalje sledí.)

Za gospodarske potrebe kaj.

(Nezdravo je novo, še mokro ali na novo pobeljeno zidovje v stanovališčih). Kako pa se dá to odpraviti? Vlaga in mokroten zrak v izbah se odpravi, ako se oknja in vrata pogostoma odperajo, in pa da se v kakošen kot izbe postavi žganega apna. Apno serka vlago v-se, tako da je 5 funtov apnja zadosti, če hočeš naj manj za pol leta 18 čevljev dolgo in ravno toliko široko izbo suho si napraviti. — Če pa želiš apnéni puh iz novopobeljenih izb odpraviti, daj jih pokaditi s kisom (jesihom); še bolje je pa, ako zapreš izbo, sožgeš žvepla v nji, in jo tako z žveplenim puhom pokadiš, — se vé da ko si žveplo prižgal, moraš bežati iz izbe, da ti žveplení puh ne škoduje; kadar je žveplo pogorelo, naj ostane še ene ure izba zaperta, potem oknja in vrata odpri, da se dobro prevetrí. 5 lotov žveplenk ti bo vzelo vès apnéni smrad iz novopobeljene izbe, če je tudi 18 čevljev dolga in 18 čevljev široka, in zdravo bo stanovališče.

(Ohladiti pijačo poleti). Posoda — majolika, čutara al steklenica — v kteri je kaka pijača, pivo ali vino in ktero hočemo hladiti, naj zavije se v prav moker pertič, potem se postavi na severno stran kakega oknja, skozi ktero sapa piše, in naj se poliva včasih posoda z merzlo vodo. Po takem se ohladí pijača v pol uri popolnoma, da je merzlo-prijetna tako, kakor da bi jo bil kdo ravno iz kleti donesel.

(Predenice (Flachsseide) v deteljših) se po mnogih skušnjah gotovo pokončá, ako se tisto mesto, kjer ta hudi plevel raste, krog in krog s soljo dobro potrese.

Zgodovinski pretresi.

Odperto pismo Koch-u Matiju.

Od dr. Klun-a *).

Še le te dní mi je prišla v roke knižúra Koch-ova pod nadpisom: „O naj starejih stanovnikih Avstrije in Bavarije“, kteri je priveržen še neki „pristavek“, v kterem blodi „o razujzdanosti v avstrijanskem zgodovinoslovji“.

Kdor omenjeno knižúro pogleda bolj natanko, bo zapazil kmali, da jo je gosp. Koch skuhal le zavolj „pristavka“. Zatega voljo sem se namenil danes nekoliko govoriti o tem „pristavku“ in zlasti od tistega oddelka, ki zadeva krajnsko zgodovinoslovstvo.

V overžbo Koch-ove blodbe, da „Slovani o znanstvenih preiskavah vseskozi segajo na politiško polje“, se danes nočem spušati; sej je znano, da se on s tako nezmerno silo, čeravno ne kaj preveč srečno, poganja za „keltizem“, da vsakega, kdor ne trobi v njegov rog, napada gerdo, in da v svojem čudovitem „patriotizmu“ se repenči zoper Slovane tako, da ga noben pošten človek ne more drugač kot nevestnega ovadnika imenovati. Vsa pisarija kaže skoz in skoz preočitno, da mu je le za ravsanje mar in ker sam na drugi strani podira, kar je na pervi sozidal, se ne splača trud, da bi se sedaj globokeje spušal v pretres cele te pisarije.

V imenu našega zgodovinskega družtva in za svoje slovenske rojake in za avstrijansko slovanstvo v obče se moram pa pred vsem zoperstaviti tistemu nesramnemu natolcevanju, v kterem Koch svojo „slavo“ išče, — priderżaje si, o tem kadaj več govoriti kakor mi je sedaj mogoče, ker se imam v kratkem času drugam preseliti. V svojem novem stanovališču pa bom znanstvene in politične prizadevanja Jugoslavenov in njih razmere do Nemštva v posebni knigi zvesto popisal.

Brez ozira na vsakoršno politično namero naših zgodovinoslovskih del, se hočem danes deržati le znanstvenih, in v tem posebno razjasniti: kako se je vêdlo naše družtvo „v pretresu naj starejih stanovnikov notrajne Avstrije?

Moj učeni prijatel, zasluženi starinoslovec R. Knabl v Gradcu je napis videmskega spominka „Invicto Deo Charto“ pretresovaje rekel, da „je Katančič oni napis napčno bral in potem napčno razložil, vendar je bila ta razlaga Slovanom všeč, ki se radi za pervotne stanovnike notrajno-avstrijanskih dežel štejejo“. Zoper to terdenje je odgovoril Terstenjak, ki je že takrat mnogo znaminitih zgodovinskih člankov spisal v „Novicah“. Zgodovinsko družtvo v Gradcu pa ni hotlo odgovora tega vzeti v svoj časnik. Terstenjak ga potem meni pošlje. Jez sem ga vzel v časnik našega družtva z nekterimi nebistvenimi premeni, in pa pristavil opazko, da po mojih dosedanjih preiskavah ne morem reči, da so Sloveni bili pervotni stanovniki Krajnskega itd. Tudi sem takrat rekel, da se nisem mogel braniti onega Terstenjakovega odgovora v naš časnik vzeti, ker v znanstvenih zadevah se ne smé prezreti tudi nasprotna misel. Kdo bi bil mislil, da Koch teh mojih jasnih besed, pisanih v nemškem in bojé Koch-u razumljivem jeziku, ne bo razumel! In res jih ni razumel, ker se je prederznil reči: „Klun — Slovan — terdi, da Slovani so pervotni stanovniki notrajne Avstrije!“ V takih okoljšinah ne gré druzega misliti, kakor da Koch ni bral mojih spisov ali da ima nepoštene namene, ker se ne sramuje, ravno nasprotno terdenje mi podtikati. In na tako laž — drugač se ne more kaj tacega imenovati — zida celo skladovnico gerdih posnetkov, govorí od zgodovinskih popák v duhu slovanskih prenapetnežev, od rogovilenja Slovanov in podpihovanja narodnega sovražtva med Slovani in Nemci!!! Naj sodi sedaj vsak: ali more hudobija še dalje seči! Nočem se sicer spušati v politično stran pravde, ampak ostati le pri znanstveni; vendar ne morem zamolčati, da Terstenjak je v nevarnih dnevih leta 1848 pripravljen bil, svoje življenje in krí žertovati cesarju in domovini, in da je zatega voljo poslavljen bil s slavnim križem Franc-Jožefovega reda, in da v svojih težavnih preiskavah nikdar ni zinil kake politične mislil; brez vseh sebičnih národnih namenov mu je le zgodovinska véda cilj in konec. Čeravno ne morem reči, da sem v vseh preiskavah s Terstenjakom edinih misel, mora vendar vsakega poštenega človeka razžaliti, da se Koch prederzne možá čertiti, kteri je tolike častí vreden. Prav očitno pa je, kaj Koch s tem početjem namerja, da ravno na tisti strani, na kteri Terstenjaka in mene napada, si na vso moč prizadeva svoje politične zasluge razglasiti. Radi mu jih damo veljati, vendar mu rečemo, da vsaka prava čednost je pohlevna in ponižna, in da le verle dela so znamenje pravih zaslug, ne pa šopirenje z dobrimi misli!

Spisu Koch-ovemu o Judenburških „starinah“, natisnjenemu v našem zgodovinskem časniku 1855 sem opazko dostavil, da si Terstenjak dosedaj občeveljavno misel, da so Noričani keltiškega rodú“ podreti prizadeva, — in lejte! mahoma jo skuje Koch, da jez s Terstenjakom vred terdim, da Noričani so bili Slovani. Da bi ga muri popil! Ali se je gosp. Koch zatega voljo, da učene Terstenjak-ove dela hvalim, celó mešati začel? Kdo nek ne bo dal dragocenim Terstenjakovim pretresovanjem častí in hvale, akoravno ni ž njimi skoz in skoz ene misli?

Da bi v slovenskem jeziku pisane preiskave Terstenjakove tudi Nemci mogli brati, se je na mojo prošnjo moj učeni prijatel Hicinger težavnega pa važnega posla lotil in v našem zgodovinskem časniku v nemškem jeziku razjasnil vprašanje: „Kdo so bili pervi stanovniki notrajne Avstrije“; sostavil je v tem obširnem spisu gosp. Hicinger mnenja Terstenjakove in nasprotne. Al tudi tega znaminitega dela Koch ni bral, sicer bi ne bil mogel po svojem zastaranem kopitu toliko neslanega na svet spraviti; se vé da bi mu pa bila tudi toliko priserčna priložnost po vodi splavala, Slovane popadati, po kteri noč in dan hrepení.

Na Hicingerjev spis, ker mu ni bil po vsem všeč, mi je Terstenjak poslal o ravno tistem predmetu en članek in Hicinger tudi en dodatek. Oba spisa sta sledila v našem časniku mesca oktobra 1855. V obširni opazki sem takrat svoje lastne misli vnovič razodel in rekel, da nisem skoz in skoz s Terstenjakom edinih misel, večidel pa s Hicingerjem. Al tudi tega spiska ni bral Koch — in vendar se prederzne v teh preiskavah v kolo z nami stopiti!

Na strani 124. svoje knige je pa Koch še le ogromno bombo spustil zato, ker sem Kochovemu odgovoru na Terstenjakove čertice „o starih Japodih“, ki je bil natisnjen v zvezku mesca aprila našega zgod. časnika, pristavil tri opazke. Že to, da sem zastran pravde: „ali so Noričani bili Slovani ali Kelti“ svoje mnenje izgovoril, da v tacih zadevah „je treba čuti dva zvoná, da se resnica prav spozná“ je razkačilo Koch-a tako, da je začel blesti od „vseslovanske ošabnosti“. Kaj je „ošabnost“, to pač bo Koch bolje kot vsak drug vedil, — kaj pa je „panslavizem“ od tega on nima druzega zapopadka kakor je navaden vsem tistim malim duhovom, kteri ga imajo za „strašilo“, pa sami ne vejo za kaj. Gotovo ni bral Jordanovega razjasnila Cipr. Robertovega spisa „o dvojnem panslavizmu“, sicer bi tisti strah, kteri je v sredi votel, okoli kraja ga pa nič ni“, bolje razumel! Nikoli pa se nisem prederznil sodnik biti v gori omenjeni pravdi, kakor se Koch ne sramuje vsi resnici nasproti terditi. Nikdar nikoli nisem od kráženja (Tätoviren) Britancov, Galcev itd. ne besedice zinil, in vendar razsaja Koch tudi zatega voljo proti meni, kakor da bi bili Britanci in Galci celó pri meni barve za kráženje kupovali!!

Poslednjič še par besedic od našega zgodovinskega družtva. Koch se bojí, da bi družtvo naše po takem početji ne nehalo „nemško družtvo“ biti. Kdo pa —

*) Poslovenjeno po govoru v poslednjem zboru krajnskega zgodovinskega družtva 7. dan t. m.

vprašamo — je kdaj terdil, da krajnsko zgodovinsko družtvo je nemško, ali da bi moglo nemško biti? Krajna je slovanska dežela, kakor je pred stoletji bila; krajnska zgodovina je po večem slovanska, ker zgodbe in razvitek slovanskega naroda zapopada. Da pa mi Krajnci nismo taki grozni panslavisti, kakor nas Koch ovaduje, kaže zveza našega družtva z več kot 60 nemškimi družbami, kakor tudi spisi našega družtva v nemškem jeziku. Če Koch Nemec vleče z Nemci, zakaj bi mi ne smeli sočutja imeti s Slovani? Če pri njem krí ni voda, zakaj terja on od nas, da bi pri nas mogla voda biti? Naj pové: ali je v našem časniku, dokler ga jez vredujem, kterikrat le ena žal-beseda se brala proti Nemštvu? Ali je kje kaka verstica najti, da bi si ji mogla podtakniti kakošna sovražna misel do druzih narodov? Zato pa, ker Koch in pajdaši njegovi praviloma ne morejo Slovanom dokazati napačnih djanj, jim podtikujejo hudobne misli. Če se le kdo gane v svojem jeziku, že zaropotajo: „viš ga panslavista!“

H koncu le še eno. Kdor se podstopi zgodovinopisja krajnske ali ktere koli slovanske dežele, naj vé, da brez znanstva slovanskega jezika in jezikoslovnih primerjajočih preiskav, ne bo nič opravil. Tisti časi so prešli, ko je bilo za spis „zgodovinskega dela“ že zadosti, če je kdo znal iz starih in novih bukev kakošne verstice posneti, jih pognesti s kakimi puhlimi izrazi ali tudi bistroumnimi utrinki; — sedanji čas terja več, in Slovani terjajo po pravici, da mora do korena jezik slovanski znati, kdor se hoče spušati v preiskavo njih zgodovine. Dokler se Koch ne more vstopiti v versto tacih mož, ne more božec res nobenega drugega opravila imeti pri takih zgodovinskih delih, kakor opravljati in psovati, belo na černo in svetlo na temno obračati, in žalostno rokodelstvo ovadnika uganjati, za ktero mu — noben pošten človek ni zaviden.

Novičar iz avstrijanskih krajev.

Iz Banata 11. augusta. —č— Veselje nad žetvijo je, kakor povsod, tudi tukaj na pravem mestu. Pridelalo se je kakor že dolgo ne, pšenice na slabejih poljih po 15 vagánov, na dobrih po 20, 30 do 40 vagánov na oralu, in ker zraven obilnega pridelka vsaki kmetovavec tudi sila lepo zernje hvali, zakaj bi ne rekel, da je v Banatu letos posebno dobra letina. Vsled teh izgledov so kaj marljivo žitarji semtertje potovali želeči berž iz začetka nizko ceno upeljati — al zastonj so bile njih pota. Povsod so jo premoški prodajavci po stari visoki ceni deržali, in nekteri kupci, kterim se je pripravljeni dnar že predolgo v mošnji valjal, so kar v roko udarili; tako je res pervo novo žito po 6 fl. vagán v ladije teklo. — Vidili smo pač grajšinsko pšenico blizo nas požeto, ki ji ni para; suha, svetla, rudeča in gladka ko steklo, brez vseh smetí je na solncu iskre metala, vendarle za 6 fl. se je marsikteremu še preslaba zdela. — Nismo pa dolgo čakali, česar smo pričakovali, namreč, da mora bolji kup biti. Slišali smo iz Pešta in Beča, da tudi domača pšenica je precej dobro plenjala in da jo je vsak teržni dan polne vozove na prodaj. Preplašeni zdaj kupci so ceni goldinar odščipnili, po 5 gold. in pol so jo plačevali še pred kratkem, danes pa se bojé 5 fl. za njo dati. Kmetovavci so pa tudi kaj terdi; le zmiraj popraševat hodijo za ceno, pripeljajo pa le malo na prodaj, češ, da mora spet na 6 fl. priti; — če ne, bo pšenica domá ostala. — Taka je v Banatu. Ker skor vsak kmet je toliko premožen, da mu ni sila prodati, kar je pridelal, vodi tergovca za nós. Kupčija se torej še ni prav oživila, čeravno smo že storili kar je mogoče bilo. Kmetje imajo svoje poslance, ki hodijo vsako saboto v Temešvar pozvedovat telegrafične naznanila bečke (dunajske) cene. Ko bojo ta teden morebiti spet vidili, da cena le pada in pada, bojo vendar-le pripeljali žita na prodaj, da se jim podi in hrami ne poderó.

Današnja cena je na tergu sledeča: pšenica po 4 do 5 fl., turšica po 2 fl., ječmen po 1 fl. 36 kr., in zob (oves) po 1 fl. 24 kr., soršica po 3 fl. 20 kr., rež po 2 fl. 30 do 2 fl. 40 kr. Slivovka, 20 stopinj močna, je po 17 fl. vedro s sodom vred.

Vinogradi verlo lepo kažejo, in koruze ne bo manj ko lansko leto; tako lepa pa morda ne bo.

Iz Celja 15. aug. Priobčim Vam danes kaj važno novico. Odkar je golobica mirú narodom iz Pariza donesla oljkino vejico, je tudi pri nas dobilo vse prijazneje obličje. Dragina ponehuje, kmetijstvo in obertnija napredujete veselo, in oživlja se tergovina od dné do dné. Nadjamo se pa mi še bolje prihodnosti; kajti došla je še druga prijetna novica nam Celjanom. Gotovo je namreč, da koroška železnica, to je, tista železna tir, ktera ima jediniti koroško in štajarsko kronovino, pojde iz Celja v Celovec. Določili pa odmerili so zemljomeri že pripraven prostor za kolodvor, ki se bo — v razloček že stoječega pervega kolodvora za južno železnico — „koroški kolodvor“ imenoval. Stal bo poleg in prav blizo mesta, na severno-zapadni strani, na zemljišču pristave gospoda Mežnerja, ter bo nek obširen dovelj. Od tega kolodvora naprej bo narejena tù proti zapadu po savinski dolini, ter se bo obernila odtod na Koroško. Verjetno je, da po izdelani ti železnici bode Celje važno središče koroško-štajarskega teržtva, kteremu se bo pridružila tudi ogerska tergovina potem, kadar bo dodelana tudi železnica od Kaniža na Ogerskem do Poljčán na Štajarskem.

Pervi nasledek novega tega započetja je, da polja in pohištva okoli in v Celji so koj zadobile večjo vrednost in da mnogo ptujih bogatinov, posebno tergovcov, prihaja sèm, ki tekmaje nakupujejo grajšine in zemljišča, in jih plačujejo drago. Kaj nam pak obeta bližnja prihodnost, in kaj od daljnih krajev svetá dopeljavati utegne sopeči hlapon po novih železnih potih — kdo je prerok, da to nam pové in odkrije že zdaj? J. Š.

Iz Ljubljane. God (26. rojstni dan) Njih veličanstva presvitlega cesarstva našega je bil v pondeljk s cerkveno slovesnostjo v stolni cerkvi praznovan; topovi na gradu so že zjutraj ob šestih razglaševali praznični dan, kterega so Njih ekscelencija deželni gospod poglavar sklenili s slovesno veselico večerno. — V Ljubljani dobimo še eno gimnazijo ali še ene latinske šole, ktere bojo v Alojzjevíšču, in kterih začetek z drugim gimnazijalnim razredom bo že prihodnje šolsko leto. V razpisu od 6. t. m. do prečastite duhovšine krajnske so milostljivi knez in škof ljubljanski oklicali svoj namen, da želé v Alojzjevišču osnovati sčasoma vse gimnazijalne razrede, da mladenči v to semenišče vzeti ne bojo hodili v cesarsko gimnazijo, ampak se bodo v ti škofji gimnazii po lastnih učiteljih učili vse to, kar je predpisano na cesarskih gimnazijah. Vodstvo mladenškega semenišča si bo zvesto prizadevalo učenje tako uravnati, da mladenči, ki so v ti napravi šole dobro doveršili, bojo tudi zmožni, se preskušnji na vsaki cesarski gimnazii podvreči, ako bi imeli kje drugod v višji gimnazijalni razred stopiti. Za prihodnje šolsko leto se ne bojo tedaj na novo nobeni drugi mladenči v Alojzjevišče jemali kot taki, ki imajo stopiti v drugi gimnazijalni razred; pa tudi prav malo mladenčev se bo po ti novi napravi zamoglo brez plačila v Alojzjevišče jemati; vsi drugi na novo sprejeti bojo mogli po 150 fl. na leto za živež in stanovanje plačevati, in sicer vsakega pol leta 75 fl. naprej. Pač majhno plačilo! ako pomislimo sedanjo dragino in pa dobro oskerbstvo v ti napravi. Stariši ali oskerbniki, kteri želé prihodnje leto kakega mladenča v Alojzjevišče spraviti, naj — pravi omenjeni visoki razpis od 4. t. m. — v 4 tednih vložé do sl. škofijstva svojo prošnjo, kteri se imajo veljavne spričala doložiti, da je mladeneč pervi gimnazijalni razred dobro doveršil, da je zdrav, in obnaša njegova brez madeža. — V pondeljk dopoldne po desetih se je hipoma vzdignil strašen vihar, in ker za obdelovanje prihodnje setve po stari (napačni) navadi že celi mesec ljubljanski mah (Morast) na več krajih gorí, je podpihal ta veter ondi tak gro-

zen požar, da zraven 6 pohištev, več podov in kozolcev je na ti strani Goríc skor tretji del mahú z vsemi pridelki pogorelo; škoda se še natanko ne vé; cenijo jo nekteri blizo 100.000 gold. Dvoje kompanij naših vojakov je hitelo na pomoč; al teško ali celó nemogoče je bilo se bližati ognju na vseh krajih.

Novičar iz raznih krajev.

Po naj višjem sklepu od 5. t. m. so presvitli cesar sedanjo véliko pomorsko poveljstvo povzdignili v samostojno sredinsko oblastnijo (Central-Marinebehörde), kteri so izročene vse vojne pomorske zadeve in ktera ni podložna nikomur drugemu kot naravnost cesarju; tedaj je ta višja pomorska oblastnija, ktere sedež ima v Terstu biti, toliko kot ministerstvo za vojno pomorstvo; poglavar te oblastnije je izvoljen svitli nadvojvoda Maks, brat cesarjev. Namen te naprave je povzdigniti moč avstrijanske armade na morji. — Ministersk ukaz zapoveduje, da nobenih kirurgiških operacij pa tudi pušanja se ne smé nihče drug podstopiti kot v tem izučen zdravnik; zatega voljo so take opravila prepovedane tudi usmiljenim sestram (nunam), čeravno se sicer v bolnišnicah hvalevredno obnašajo. — Gosp. minister baron Bach se je iz Tersta, kjer je bil posebno častno sprejeman, 17. dan t. m. podal po morji v Monfalkon, odkodar je po suhem čez Oglej odrinil v Milan. — Na Ogerskem delajo kratko pravdo požigavcem; nedavnej kar sta bila neka dekla in neki seljak, ko sta bila zažiga prepričana, v 3 urah ob glavo djana. — Že se obrača pozornost sveta na slovesnosti, ki bojo ob kronanji rusovskega cara v Moskvi se začele 7. dan prihodnjega mesca. Ko bota car in carica došla en dan pred v Moskvo, bojo 71krat zagromeli topovi, 85krat pa kadar bota stopila v stolno cerkev; na Kremlji ju bo sprejela dvorna duhovšina; pervi maršal jima bo podal po starodavni šegi kruha in solí; v tem bojo sto in enkrat topovi doneli; celi dan bojo zvonili po vseh cerkvah, zvečer bo mesto razsvitljeno; med ljudstvo se bo delil oklic kronanja in na glas prebiral na tergu Krasnaja in še na 33 druzih krajih. Drugi dan ob sedmih se bojo začele prazničnosti kronanja. — Iz Španjskega nič novega; O'Donel si že vseskozi prizadeva pravo pot najti med naj hujima strankama na levi in na desni, svest si prigovora, „v sredi v zlati skledi". — Na Napolitanskem se tudi še zmiraj kuha; kaj se bo skuhalo, še nihče ne vé. — Sardinci tudi še zmiraj rogovilijo. — Angleži so zapustili Turčijo, Francozi so jo imeli do 15. dan t. m. zapustiti. — Po „Nar. Nov." je došel unidan v Bosno sultanov ukaz (ferman), v kterem se turški vladi podložnim kristijanom in judom na voljo dajé, odkupiti se vojaščine; odkup (bedeljat po turški) znaša 500 gold. našega dnarja, in presega četertinko onega zneska, ki so ga poprej za davek (harač) plačevali. — Te dní je ugasnila ena naj starejih in naj slavniših žlahnih rodovin našega cesarstva; v Novem Sadu je umerl c. k. oberstlajtenant grof Pavel Branković, zadnji tega imena, brez otrok. Grofje Brankoviči so bili v žlahti s serbskimi cari Nemanići, ki so do nesrečne bitve na Kosovem vladali Serbsko. Vuk Branković, zét cara Lazara, je v ti bitvi s svojimi konjiki prestopil k sovražni armadi Amuratovi. Brankoviči so gospodovali potem Beligrad noter do Jurja Brankoviča I. z imenom „Smederevac", ki je Beligrad odstopil ogerski vladi. Pod cesarjem Leopoldom je Juri Branković II. Serbe peljal čez Donavo v Karlovec in v zapuščeni Banat in jih je tù postavil kot živo terdnjavo med polumesec turški in križ kristijanski. On je bil pervi vojvoda avstrijanskih Serbov in je, kakor je znano, umerl v Hebu (Eger). — Naj večja klobčarija na svetu je v Brooklinu, nekem predmestji Novega Jorka v severni Ameriki; 1000 delavcev dela v ti klobčarii, med kterimi je 200 učencev; vsaki dan izdelajo 450 dvanajsteríc (tucatov) klobukov, večidel iz klobučine.

Vilkôvo.

(Konec.)

Tak pirujejo tri dneve svatje,
Dve noći pijejo v belih dvorih,
Tretji dan zvečer se poslovijo;
Ta zasede konja omahvaje,
Un se dremajoč usede v pričko,
In njih radost se še z dalje sliši,
Sliši dolgo se še njih ukanje.
Tudi pan Vilkovski se odpravlja;
Skerbno ga Sapjeha perderžuje,
Prosi ga, naj še per njem ostane,
De še ž njim saj mer'co vina spije;
Pa ne dá se vderžati Vilkovski.
Žene ga sercé domú v Vilkovo,
Tje kjer v cerkvi sinki spé in žena,
Kamor misli iti sam počivat,
Kdar mu solnca božja luč ugasne.
Noč je, in dremaje pan Vilkovski
Kima z belo glavo v svoji pričkí,
Pa konjiči grejo v urnim diru
Tje po mehkim pesku skoz sosnovje
Prot domači, zaželeni štali;
Kar kočjaž nategne vajet terdno,
Konje vstavi in očí si mane,
Tiho molí, pa na glas zakolne.
Pan se prebudi: „No, kaj je neki?
Fant zašel si, ti neumna trapa!
Molči, z bičem te bom pota 'zučil".
Fant prestrašen Vilkovskimu pravi:
„Pan, to ni nikoli po pravici!
Sam poglej. Le-tù je staro znamnje
In Razpet presveta v starim znamnji,
Ki tvoj ded jo sèmkaj je postavil,
Ker ga Bog je čudno bil obvarval
Tam pod lipo, ko je va-njo trešlo;
Sto korakov je od tod Vilkovo,
In kot res še svojo dušo ljubim,
Staro znamnje vidim jaz in lipo,
Vilkoviga pa nikjer ne vidim!"
Splašen skoči stari pan iz pričke;
Urno verže kožuh tje in kučmo;
Tje v temo zíjá, pa nič ne vidi,
Lučice ni viditi v Vilkovim;
Le zvezde na nebesi berlijo;
Tje v noč sluša, pa le nič ne sliši,
Vse je tiho, in še sove spijo,
Le sam bor šeptá, majaje verhe.
Teče daljej starček prot Vilkovim;
Ah, al kjer je vas Vilkovo stala,
Je zdaj njiva rahlo razorana,
Je zdaj njiva gladko zabranana,
Ni je hiše več in ne gradiča,
Tudi ni sledú od cerkve drage,
Ki v nji spali sinki so in žena,
Ki v nji mislil je kdej sam počivat',
Kdar mu solnca božja luč ugasne.
Pan zavpije: „Jezus in Marija,
In vsi naši sveti pomočniki,
Ki častí vas Leški ljud pobožno,
Pomagajte! Al sim neki znorel?!"
In germovje se plašno zaziblje,
Sivi starci pridejo iz dračja,
Blede žene, majhni otročiči,
Ki se tresejo gladú in mraza,
In možje se drenjajo krog pana,
Ki sam trese žalosti se strašne.
Radi bi možje razlož'li panu
Vso nesrečo, ki jih je zadela,
Pa jim branijo debele solze,
Kapljajoč jim na bradate lica;
In sprašvati mora jih Vilkovski:
„Bratje moji, in sosedje dragi,
Pomagajte, in povejte meni:
Kam prešla sta grad in vas Vilkovo?"
Praviti mu jamejo stokaje:
Peršlo v vašo vas je sto kozakov,
Ki poslal jih je Martin Sapjeha.
Razvalili so tvoj grad kamnitni,
Nam poderli hiše so leséne,
Razkopali našo lepo cerkev.
Naše čede so v Kozmin odgnali.
Nas pa v jarme vpregli, z bičem bíli,
De smo mogli vasne tla 'zorati,
Pa sami so v brazde sol sejali.
Še žené so vpregli, kruto tepli,
De vsejano sol so zabranale.
Zraven pa so se še posmehvali,
Češ, de kar bo s take setve zrastlo,
Se poželo bo brez kôs in serpov;
Sveršili še le nocoj so delo.
To so b'li pač prazniki veseli!
Naj bi slišal bil otroke naše,
Kak so reve trepetaje vpili,
Serce bi ti počlo b'lo po sredi!"
Tiho gleda pan Vilkovski pred-se,
Tiho briše si s pestjó solzice,
Ki z očí mu kapljajo na brado,
Kakor vinske jagode v muljavo;
Tiho zdihne: „Ah, uboga vas ti!
Mili dom, in sveta veža božja!
Ah in grobje mojih milih ranjcih!"
Tak maščval se je Martin Sapjeha,
Knez Kozminski nad Vilkovskim panam
V dneh Polon'je jasne in svobodne:
Ko svoj kralj je bil vsak knez na Leškim,
Ko svoj knez je bil vsak prosti šlahčič,
Pravi kralj pa vsih stanov podložnik. —
In ni b'lo nikogar po vsim Leškim,
De kaznil bi bil to hudobijo!

Rodoljub Ledinski.

Opombice. Pirovati, gostovati se. — Sosnovje, bor, borovje; sosen — borovec, Kiefer. — Razpet, Kruzifix. — Muljava, trava po vinogradih, ki je ni moč kositi, in ki se muli, to je, ruje.

Odgovorni vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik.